

המזבח, שהרי אינו ראוי לבוא לפני ה', (לשון הרמב"ם בפי"ח מעה"ק הי"א, וראה בהשגות שם).

ואפשר לומר עוד, דהטעם שכתב הרמב"ם «ואין לנו מזבח כפרה», מוסב גם על מה שהזכיר בהל' א', את המחוייבי מיתות בי"ד, שאין מתכפר להן במיתתן, עד שיעשו תשובה ויתודו, ועכשיו בזה"ז שבטל דין ד' מיתות, הדבר תלוי רק בתשובה. דהנה כתב הרמב"ם בפרק י"ד מהל' סנהדרין הי"א: אין דגין דיני נפשות אלא בפני הבית וכו', ומפי השמועה למדו שבזמן שיש כהן מקריב ע"ג המזבח, יש דיני נפשות וכו' עיי"ש. הרי דדיני נפשות נתלו בזמן «שיש כהן מקריב ע"ג המזבח», (ועי' בתוס' במס' כתובות דף ל' ע"א ד"ה מיום שחרב), וזהו שמוסיף הרמב"ם, דבזה"ז שאין ביהמ"ק קיים «ואין לנו מזבח כפרה», אין שם אלא תשובה, דכיון שאין לנו מזבח כפרה, בטל דין ד' מיתות, שדיבר בהן הרמב"ם קודם, ומאז אין שם אלא תשובה.

ולשון הרמב"ם: ואין לנו «מזבח כפרה», — נראה דנקיט לישנא דגמ' ברכות דף ה' ע"ב: כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו, אינן אלא מזבח כפרה וכו', ועי' ברמב"ן בשער הגמול שמבאר, דכשם שהמזבח מכפר, כך מראות הנגעים מכפרים.

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו (שם).

כתב הרמב"ם בפ"א מהל' תשובה ה"ד: אעפ"י שהתשובה מכפרת על הכל, ועצמו של יוהכ"פ מכפר, יש עבירות שהן מתכפרים לשעתן, ויש עבירות שאין מתכפרים אלא לאחר זמן וכו', עבר על מצות ל"ת שאין בה כרת ולא מיתת בי"ד, ועשה תשובה, תשובה תולה, ויוהכ"פ מכפר, ובאלו נאמר, כי ביום הזה יכפר עליכם, עבר על כריתות ומיתות בי"ד, ועשה תשובה, תשובה ויוהכ"פ תולין, ויסורין הבאין עליו, גומרין לו הכפרה. ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה, עד שיבואו עליו יסורין, ובאלו נאמר, ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עוונם עכ"ל.

וביאר הפר"ח בהגהות מים-חיים על הרמב"ם, וז"ל: ומה שמפרש הרב בתולין, שרצה לומר, שמכפר מקצת, הוציאו מירושלמי בפרק בתרא דיומא, דגרסינן התם, העובר על כריתות ומיתות בי"ד במזיד, התשובה ויו"כ מכפרים מחצה, והיסורין בשאר ימות השנה, מכפרים מחצה וכו', ומה שכתב הרב: «ולעולם» אין מתכפר וכו', כלומר, אעפ"י שעברו הרבה יו"כ.

ובביאור הדברים י"ל, עפ"י הירושלמי שהזכיר, דהתשובה ויוהכ"פ מכפרים מחצה, והיסורין מכפרים מחצה, וא"כ אפשר היה לומר, דביוכ"פ הראשון כיפר מחצה, ואידך מחצה, יתכפר ביוהכ"פ הבא, דזהו כחו של יוהכ"פ לכפר מחצה מן העון. או אפשר, דביוהכ"פ הבא, יתכפר לו מחצית מן המחצה שנשאר עליו חובה מיוהכ"פ הראשון, דאהני כחו של יוהכ"פ לכפר מחצה מהחובה שעליו, וכשיגיע ליוכ"פ שלישי, יועיל לו לכפר מחצה מן הרביע שנשאר עליו חובה, וכן כל יו"כ שנשאר עליו, יפחות מחצה מן העון, מהשיעור שנשאר עליו, ולזה אשמועין הרמב"ם דאעפ"י שעברו עליו הרבה יו"כ, לא נגרע מן

העוון, עד שלא יצטרך עוד ליסורין שיבואו למרק את עונו. וטעמא דמילתא, דכל כח הכפרה הגנוז ביוהכ"פ, אינו אלא על מחצית העוון בלבד, וכל כמה שיש בסגולת יוהכ"פ לכפר, כבר הועיל לו יוהכ"פ הראשון שעבר עליו, ואילו המחצית השניה, צריך הוא ליסורין דוקא שיבואו עליו למרק את עונו, ואין סגולת יוהכ"פ יכולה לעמוד ולמלא את מקום היסורין, שבהן תלויה כפרת המחצית השניה.

מיהו זה למדנו, דיש עדיפות ומעליותא למי שעברו על חטאיו הרבה יוהכ"פ לכפר עליהן, טפי ממי שלא עבר עליהן אלא חד יוהכ"פ, עד שהוצרך הרמב"ם לאשמועינן דעל עבירות של כריתות ומיתות בי"ד, גם הרבה יוהכ"פ לא יועילו להן לכפר כפרה גמורה, בלי יסורין.

ויתכן דהאי מילתא תליא בפלוגתא דתנאי בפרק בתרא דיומא (פ"ו ע"ב), דת"ר: עבירות שהתודה עליהן יוה"כ זה, לא יתודה עליהן יוה"כ אחר וכו', רבי אליעזר בן יעקב אומר, כ"ש שהוא משובת, שנא' כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד, והכי נקטינן להלכה, כמבואר ברמב"ם פ"ב תשובה ה"ח עיי"ש. והנה לדעת ראב"י דחזור ומתודה עליהן ביוהכ"פ הבא, משמע דאהני להו יוהכ"פ השני, לאותן העבירות שכבר התודה עליהן ביוהכ"פ שעבר, ונתכפרו לו אז. ולת"ק דאינו חוזר ומתודה, י"ל דטעמיה, משום דכל מה דאהני יוהכ"פ לכפרה, כבר כיפר יוהכ"פ הראשון עם הוידוי שהתודה, ואין טעם לחזור ולהתודות ביוהכ"פ השני, דתו לא אהני ולא מיד, לכפרת העבירות שעבר עליהן יוהכ"פ הראשון.

לפני ה' תפלהו (שם).

לפי חשבון הלוח שאנו נוהגים, לא יחול יוהכ"פ אלא בימים: ב', ד', ה', ז'. והנה אופיים של אלה הימים קבוע מששת ימי בראשית, שלא נבראו בהן דברים המקבלים טומאה, כאותה ששנינו במסכת כלים פ"ז משנה י"ד: ויש במה שנברא ביום הראשון טומאה, ביום שני אין בו טומאה, בשלישי יש בו טומאה, ברביעי ובחמשי אין בהם טומאה וכו' עיי"ש, ויותר מסוגלים הם אלה הימים הזכים, לקבל טהרת יום הכפורים, לטהר את ישראל מכל חטאותיהם לפני ה'.

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו וגו' (י"ח ג').

פרשה זו דעריות, קוראין בתורה בתפילת מנחה של יום הכיפורים, ונאמרו בזה הרבה טעמים. נעי' בתוס' מגילה דף ל"א ע"א ד"ה במנחה שכתבו ב' טעמים, ובב"י או"ח סי' תרכ"ב.

ולדעתי, טעם הדבר עפ"י מאי דתני דבי ר' ישמעאל (יומא ס"ז ע"ב), דהשעיר לעזאזל מכפר על מעשה עווא ועזאל, ופירש"י: עווא ועזאל, מלאכי חבלה, שירדו לארץ בימי נעמה אחות תובל קין, ועליהם נאמר, ויראו בני האלקים את בנות האדם (בראשית ו'), כלומר, על העריות מכפר עכ"ל, והואיל ובשעת המנחה היה זמן שילוח השעיר לעזאזל, לפיכך קורין בפרשת עריות, דאז היא שעת כפרה על עריות.

פרשת קדושים

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם (י"ט ג').

בגמ' יבמות דף ה' ע"ב תנינן: יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת, ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, כולכם חייבים בכבודי עיי"ש.

ונראה להוסיף, דאפי' באופן שהיה מהלך במדבר, ואינו יודע אימתי שבת, דמבואר בפ' כלל גדול (שבת ס"ט ע"ב), דבכל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו דלא לימות, וטפי לא עביד, ואם יאמר לו אביו להוסיף במלאכה טפי מכדי פרנסתו, יכול ישמע אליו, ת"ל ואת "שבתותי" תשמורו, לשון רבים, לרמוז דאפי' השבתות שעושה מחמת ספק, לא יחלל בשביל כיבוד אב.

דח"ח 1234567

את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה' (י"ט ל').

זה לשון הרמב"ם בפ"ז מהלכות בית-הבכירה: מ"ע ליראה מן המקדש שנא' ומקדשי תיראו וכו'. ובפרטי מצוה זו מביא הרמב"ם שם בהלכה ו': ואסור לכל אדם לישוב בכל העזרה, ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנא', ויבוא המלך דוד וישב לפני ה'.

והנה התוס' בסוטה דף מ' ע"ב (ד"ה והאמר מר), הביאו ממדרש שוחר-טוב, דגם כה"ג יש לו ישיבה בעזרה ובהיכל, שנא', ועלי הכהן יושב על הכסא (שמואל-א' א' ט'). וראיתי בספר אורי-שמח בפ"ב מלכים הל' ד' שמדקדק מלשוננו של הרמב"ם בהל' בית-הבכירה שהזכרנו, דס"ל דאף כה"ג אין לו ישיבה בעזרה, מדלא הוציא אלא את מלכי בית דוד בלבד שיש להם ישיבה בעזרה, וכתב האו"ש הטעם, משום דמוכח בתלמודן בשמעתא דמס' סוטה שם, דאף כה"ג אסור לו לישוב, ולכן כלל הרמב"ם כל אדם באיסור זה, וכוונת השוחר-טוב, דכה"ג כשהוא לבוש בשמונה בגדים, וציץ עליו, מותרת לו הישיבה, מפני כבוד השם שעליו, אבל בשעה שאינו לבוש בשמונת בגדיו, אסור לו לישוב בעזרה עיי"ש. ויש להעיר, מהא דדריש בגמ' ברכות דף ל"א ע"ב, מקרא שכתוב אצל עלי, שאמרה לו חנה: אני האשה הניצבת עמכה בזה להתפלל אל ה' (שם פסוק כ"ו), דמדכתיב הניצבת עמכה, משמע אף הוא עמה בעמידה, ולמדו מכאן, שאסור לישוב בתוך ארבע אמות של תפילה עיי"ש. והשתא, למה שהעלה האו"ש דכה"ג לא הותרה לו הישיבה בעזרה אלא בשעה שהוא לבוש בציץ, ומפני כבוד ה' שעליו, תקשה לך ראיית הש"ס מדכתיב הניצבת עמכה, שאסור לישוב בתוך ארבע אמות של תפילה, דנחזי במה אנן קיימין, אי כשהיה עלי לבוש בציץ על מצחו, הנה מן הדין יש להתיר לו לישוב בתוך ד' אמות של תפילה, דמאחר דיש בשיבתו משום כבוד לה' שנתון על מצחו, אין לחוש לאיסור ישיבה בתוך ד' אמות של המתפלל, דלא גרע ממאי דמבואר בשו"ע או"ח סי' ק"ב סעיף ב', שאם היושב בצד המתפלל חלוש מותר, ומשום דחולשתו מוכחת עליו שמפני כך ישב (ראה מ"ב שם ס"ק י'), וה"נ הציץ מוכיח עליו שמפני כבוד ה' ישב, ועל כרחק, דבאותה שעה שהתפללה חנה לפני ה', לא היה עלי לבוש בגדי כהונה גדולה, ולא היה הציץ נתון על

מצחו של עלי*, ומעתה קשה, מנלן דמשום איסור הישיבה בד' אמות של תפילה, עמד עלי ולא ישב, דילמא מטעם שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד, ואף לכה"ג לא הותרה הישיבה בשעה שאין הציץ על מצחו.

ועוד יש להעיר, ממאי דכתיב עוד אצל עלי (שם ד' י"ג), בעת שנלקח ארון האלקים ע"י הפלשתים: וירץ איש בנימין מהמערכה ויבוא שילה וגו', ויבוא, והנה עלי יושב על הכסא יד דרך מצפה כי היה לבו חרד על ארון האלקים וגו', ונאמר שם: ויהי כהזכירו את ארון האלקים, ויפול מעל הכסא אחורנית, בעד יד השער, ותשבר מפרקתו וימות, כי זקן האיש וכבד, והוא שפט את ישראל ארבעים שנה. ומסתבר שלא היה עלי לבוש באותה שעה בגדי הכהונה, כי לא הוזכר שטיהרו את בגדי הכהונה והציץ אחר שנטמאו במיתתו של עלי, או שעשאום חדשים, אלא צ"ל שהיה לבוש בגדי חול, בשעה שישב על הכסא בשילה ומצפה לארון האלקים, וא"כ מבואר מכאן דכה"ג הותרה לו הישיבה בעזרה אף כשהוא לבוש בגדי חול.

ולשון הכתוב בפרק א' פסוק ט' שהזכרנו: ועלי הכהן יושב על הכסא על מזוזת היכל ה', צריך ביאור דאמר "הכסא" בה"א הידיעה, ואין זה דרך המקרא, דרק אם כבר הזכירו תחילה וחוזר עליו שנית, אומר "הכסא", והיינו הכסא האמור למעלה, אבל כאן בפעם ראשונה הוא אומר "ועלי הכהן יושב על הכסא וגו'". ומתוך כך נראה לפרש, ד"הכסא" האמור כאן, ביטוי הוא לכס הנשיאות שישב עליו עלי, כי הוא היה השופט של ישראל בדור ההוא, ולזה אמר ועלי הכהן יושב על הכסא, היינו הכסא הרם של מנהיגי ישראל, ואפשר שהיה כסא מיוחד עשוי לישיבתם של שופטי העם, (אמר המעתיק: המשך הדברים חסר, וחבל על דאבדין).

את שבתותי תשמורו וגו' אל תפנו אל האובות ואל הירעונים אל תבקשו לממאה בהם אני ה' אלקיכם (י"ט ל' ל"א).

בסמיכות הפסוק "אל תפנו אל האובות ואל הירעונים" לפסוק "את שבתותי תשמורו", יש רמז למאי דאיתא בספר חסידים סי' תתר"ן: ושאל אחד לפני הוקנים, מי שהלך במדבר ושכח איזה יום הוא שבת, ויש שם אוב וידעוני, אם יכול לומר לגוי להעלות בזכורו כדי שידע איזה יום, שאם לא יעלה אז ידע אותו יום שהוא שבת**, ויש שהיה מביא רא"י להיתר מן ככר בפי נחש בפ"ק דפסחים, ואמרו לו משם אין רא"י, כגון שחבר בעצמו עושה ואח"כ יתן לו שכר, אבל לכתחילה לא יעבור על לפני עור לא תתן מכשול עכ"ל.

* ע"י בספר קול-אליהו להגר"א אות קנ"ג מה שביאר לקרא דיוחשביה עלי לשכרה, דחשב כן עפ"י ראייתו באסוד בד, ודוק בדבריו היטב.

** ביאור הדברים הוא עפ"י הגמ' בסנהדרין ס"ה ע"ב: ואף שאלה זו שאל טורנוסרופוס את רע"ק וכו', מי יימר דהאידינא שבתא, א"ל, נהר סמבטיון יוכיח, בעל אוב יוכיח [שאינו עולה בשבת — רש"י] וכו' עיי"ש.

וזה יש לרמוז בהנך קראי, דאמרה תורה, אל תפנו אל האובות ואל הידעונים, אפי' בשביל קיום מצות שבתותי תשמורו.

ואיש אשר ישכב את דורתו וגו' חטאם ישאו ערירים ימותו (כ' כ').

כתב רש"י: המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה, שהוא בעונש הליכת ערירי. ערירים — כתרגומו בלא ולד, ודומה לו (בראשית ט"ו) ואנכי הולך ערירי. יש לו בנים, קוברן, אין לו בנים, מת בלא בנים, לכך שנה בשני מקראות אלו, ערירים ימותו, ערירים יהיו, (ר"ל, דבפסוק שלפנינו כתיב ערירים ימותו, ובפסוק שלאחריו גבי איש אשר יקח את אשת אחיו כתוב ערירים יהיו), ערירים ימותו, אם יהיו לו בשעת עבירה, לא יהיו לו כשימותו, לפי שקוברן בחייו, ערירים יהיו, שאם אין לו בשעת עבירה, יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו.

ויש להעיר, בהא דאיתא בגמ' ברכות דף ה' ע"ב: א"ר יוחנן, נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה וכו', ובנים לא, היכי דמי, אילימא דהוו להו ומתו, והא א"ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר, (זה עצם של בן עשירי שמת לו וכו', וגברא רבא כר' יוחנן לא באו לו יסורין שאינן של אהבה — לשון רש"י), אלא הא דלא דהו ליה כלל, והא דהו ליה ומתו, (דהו להו בנים ומתו, הו להו יסורין של אהבה, שהאבלות מכפרת על עוונותיו — שם). ועוד איתא התם: כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, וקובר את בניו, מוחלין לו על כל עוונותיו עיי"ש, וצריך ביאור, מאחר דזהו מעונש כרת, דאם יש לו בנים קוברן, ואיך אתה אומר דאלו יסורין של אהבה, ומוחלין לו על כל עוונותיו.

ואולי י"ל, דהכוונה במה שאמר דמוחלין על כל עוונותיו, היינו שנפטר במיתת בניו מחובת כרת, דבחצי הכרת של מיתת בניו, מוחלין לו כבר כל עוונותיו, ועולה לו ככרת שלימה, ואהני ליה, דלא לימות קודם זמניה, והוא חי יחיה עד מלאות ימיו ושנותיו הקצובין לו. אולם מפשטות השמועה, לא משמע דמיירי במי שנתחייב כרת, שנפטר ע"י מיתת בניו מהעונש המגיע לו.

איברא, דגוף הענין, דמי שקובר את בניו יסורין של אהבה הן, ומוחלין לו על כל עוונותיו, טעון ביאור, דאיך אפשר דדבר גדול כזה, שכל קיום המין תלוי בו, והאיש הלזה, המפסיד את חלקו בקיום העולם, יהי' לו ההפסד ליסורין של אהבה, והכתוב צווח ואומר: כי כה אמר ה' בורא השמים הוא האלקים יוצר הארץ ועושה, הוא כוננה, לא תוהו בראה לשבת יצרה וגו' (ישעי' מ"ה י"ח, וראה במשנה גטין מ"א ע"ב, ועי' בתוס' ב"ב י"ג ע"א, דהיא מצוה רבה לדחות עשה אחרת בשבילה). ועוד, דניטל ממנו קיום מצות פרו ורבו, לדעת ר' יוחנן עצמו, דאמר ביבמות דף ס"ב ע"א: היו לו בנים ומתו, לא קיים פריה ורביה עיי"ש, ואיך אפשר, דהפסד הזכות הגדולה שהיתה לו, יחשב ליסורין של אהבה.

ולכן נראה לי, דלא אמר ר' יוחנן דהקובר את בניו יסורין של אהבה הן, ומוחלין לו על כל עוונותיו, אלא במי שמאריך ימים הרבה, והוא מופלג בזקנה, עד שזכה לראות בנים ובני בנים, הנה הוא כשקובר את בניו, עולה לו הצער והיסורין לסליחת עוון, ויגון

האבילות יסורין של אהבה הן בשבילן. והנה הלה במיתת בניו, לא הפסיד ביישובו של עולם, שהרי בניו כשמתו, כבר בנו בתים וגידלו דורות בישראל, וגם מצות פרו ורבו לא הפסיד, כדאיתא בגמ' יבמות שם, דבני בנים הרי הם כבנים לענין קיום מצות פרו ורבו עיי"ש, ולהכי תחשב לו מיתת בניו ליסורין של אהבה.

וכמו"כ הא דמייתי מדר' יוחנן שמתו לו בניו בחייו, דיסורין של אהבה הן, הנה ר' יוחנן האריך ימים הרבה (ראה גזיר נ"ט ע"א), וי"ל דבניו מתו לו בימי זקנותו, אחרי שכבר העמידו בתים וגידלו דורות בישראל, ולהכי חשיבי לו מיתת בניו ליסורים של אהבה.*

פרשת אמור

ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו (כ"א ט"ו).

וכתב רש"י: ולא יחלל זרעו — הא אם נשא אחת מן הפסולות, זרעו הימנה חלל מדין קדושת כהונה.

ונראה דפסול חלל מקדושת כהונה, חלוק בעיקר מהותו, מפסולי קהל, כגון ממזר עמוני ומואבי. דפסולי קהל, טעם איסורן תלוי בחסרון שבגופן, דהאישים האלה שיש בהן פגם זה דממזרות, או שהם באים מעמון ומואב ומצרים, פחיתות זה שבגופן, מונעת מלהדבק בקהל ה'. אבל אלה שנתחללו מקדושת כהונה, מחמת שנולדו מביאת איסורי כהונה, טעם איסורן הוא תוצאה מהעבירה שנעשית בנישואי האב והאם, והוא כמו קנס ועונש שהטילה התורה על הכהן שנושא גרושה, להיות הזרע הנולד מהן מופקע מקדושת כהונתו של האב. [ואין הדבר כן בפסולי קהל, שאין איסורן בא מתוך עבירת איסור, ואפי' פסול ממזר, מעריות שאסרתן תורה, כהא דתנן (קידושין דף ס"ו ע"ב) דהבא על אחת מכל העריות דלא תפסו בהו קידושין, הולד ממזר, מיהו נראה דסיבת פסולן אינה עונש על האיסור שיש בביאת העריות, אלא דכך גזרה תורה, דהולד הנולד מהעריות האלה שאין בהן תפיסת קידושין, יש בו חסרון בתולדתו, המונעתו מלבוא בקהל ישראל, זרע ברך ה'].

וסמך לדבר דפסול חללות אינו חסרון בגופן, הוא מהגמ' בקידושין דף ס"ו ע"ב, דמחלק בין כהן העומד ומקריב ע"ג המזבח, ונודע שהוא בן גרושה, שעבודתו כשרה, לבין כהן שעומד ומקריב ע"ג המזבח, ונודע שהוא בע"מ שעבודתו פסולה עיי"ש, הרי דפסולו של בן גרושה, אינו כמום שבגופו.

ועי' בהמשך הגמ' שם, דיליף דבן גרושה אינו מחלל עבודה, מדכתיב, והיתה לו ולזרעו אחריו, בין זרע כשר בין זרע פסול, או מדכתיב ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה, אפי' חולין שבו תרצה, או מקרא דובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם. ועי' עוד במשנה בריש פ"ח תרומות מחלוקת ר"א ור"י, בהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח, ונודע שהוא בן גרושה, דר"א אומר, כל הקרבנות שהקריב ע"ג המזבח פסולים, ור"י מכשיר, אבל נודע שהוא בע"מ עבודתו פסולה לכו"ע, ומפרש טעמיה דר"י, בגמ' פסחים דף ע"ב ע"ב, מההוא

* עי' היטב בגמ' ב"ב קט"ז ע"א, וצ"ע.

קרא דברך ה' חילו, עיי"ש. ומבואר, דאפי' העבודות שעבד בהיותו בן גרושה, כיון שלא נודע פסולו באותה שעה, אין העבודות נפסלות בכך. ואילו היה טעם פסולו של הבן גרושה, מצד חסרון שבתולדתו, איך יתכשרו העבודות שעבד בהיות בו חסרון דחללות.

אכן נראה להוכיח מתוך כך, דאין פסול חללות חסרון ומום שבגופו, אלא הוא תוצאה מעבירת האיסור שנעשית בביאתו לעולם, והוא כעונש וקנס על העבירה שנעשית, ולכן כל זמן שלא נודעה העבירה, לא העלתה עליו התורה את העונש לפסלו מן הכהונה.

וכן מתבאר מהגמ' בפ' אלו הן הגולין (מכות י"א ע"ב), דפליגי ר' אמי ור' יצחק נפחא, בענין רוצח בשגגה, ונעשה כה"ג בן גרושה, דחד אמר, מתה כהונה (הרי הוא כמת, ואין הרוצח גולה), וחד אמר בטלה כהונה, ומפרש לפלוגתייהו, דקיימא אליבא דר"י דהעבודה שעבד לפני שנודע פסולו, אינה נפסלת, ולכן איכא למימר דכשנודע פסולו מתה כהונה, דדיינינן ליה ככהן מעליא עד השתא, ועכשיו שנודע פסולו מתה כהונתו עיי"ש. הרי דלא נחית עליו פסול חללות, עד שלא נודע שהוא בן גרושה. ואילו היה פסול חללות, חסרון בגופו, אין טעם לחלק בין קודם שנודע לבין אחר שנודע, כדרך שאין חילוק בפסול בע"מ, בין אם נודע או לא נודע.

[מיהו קצת קשה מהגמ' בקידושין דף ס"ו ע"ב שהזכרנו, דמדמה רבי טרפון דין מקוה שנמדד ונמצא חסר, לדין כהן שהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח, ונודע שהוא בן גרושה, דכמו דהתם עבודתו כשרה, כך הדין במקוה, דכל הטהרות שנעשו על גביו טהורות עיי"ש. ואילו לפי ביאורנו, אין בהם דמיון כלל, דהא זה אין צריך לפנים, דמקוה חסרה תלוי חסרונה בגופה, ויפה איפוא לדמותה, לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בע"מ, וכדאמר רבי עקיבא שם, איברא דבלא"ה קשה הדמיון שדימה ר"ט מקוה שנמצאת חסרה, לכהן שנודע שהוא בע"מ, וכבר עמדו על כך התוס' שם (בד"ה אמר ר"ט), דגבי מקוה אם נמצא שמדידתו היתה תחילה בטעות, טהרותיו טמאות למפרע, ואילו בכהן, אפי' נודע שפסול היה בשעת עבודה, אפ"ה עבודתו כשרה עיי"ש ה].

ולפי דרכנו, יש להטעים להא דאיתא בגמ' קידושין ס"ח ע"א: רבי סימאי אומר, מן הכל היה רבי עקיבא עושה ממזר, חוץ מאלמנה לכה"ג, שהרי אמרה תורה, לא יחלל, חילולין עושה, ואין עושה ממזרות עיי"ש. והיינו משום דלא אמר רע"ק דהולד הנולד מביאה אסורה הוי ממזר, אלא בחייבי לאוין דעלמא, דהללו שאסרתן תורה מלבוא בישראל, אפי' בלאו גרידא, ריחקן הכתוב, עד שהולד הנולד מהן, יש בו חסרון ופגם בגופו, והוי ממזר. אבל איסורי כהונה, אין בהן מידה זו ליצור חסרון בגוף הולד שנולד מהן, ולהכי אין הולד ממזר, ואילו פסול חללות, אף הוא אינו חסרון בתולדתו של הולד, אלא הוא כמו קנס ועונש על עבירת האיסור שנעשית בביאה זו, וכמו שביארנו.

ועפ"י חילוק זה שיסדנו בין פסול חלל מקדושת כהונה, לבין פסולי קהל, נראה לבאר את המשנה בריש מס' מכות: כיצד העדים נעשים זוממין — מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה, אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה ארבעים. ונתקשו התוס' שם (סוד"ה מעידין אנו), אמאי לא נקט, מעידין אנו באיש פלוני

שהוא ממזר, דזה הוי שייך בין בישראל בין בכהנים, ובן גרושה לא פסיל אלא בכהנים עיי"ש. [ויש מן המפרשים שרצו לומר, דבמעידין באיש פלוני שהוא ממזר, באמת מקיימין בהם כאשר זמם, והעדים נעשים ממזרים, כאשר זממו לעשות לאחיהם, (ראה בהגהות חשק-שלמה). אולם זה נסתר, ממה ששנינו בתוספתא פ"א סוף ה"ה: מודים חכמים לר"מ, שאם העידוהו שהוא בן גרושה או בן חלוצה נתין וממזר, שהם לוקין את הארבעים עיי"ש. הרי מבואר להדיא דאף במעידין שהוא ממזר, אינו נעשה ממזר תחתיו, אלא סופג את הארבעים].

אכן לפי מה שביארנו י"ל, דכיון דתנא דמתני' תרתי אשמועינן, במעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה וכו', חדא, דאין אומרים יעשה זה בן גרושה תחתיו, ואידך, דלוקה ארבעים, והנה הדבר הראשון דאין אומרים יעשה זה פסול תחתיו, חידוש הוא בפסול חללות, אבל בפסול ממזרות לא הוי צריך לאשמועינן דאין אומרים יעשה זה ממזר תחתיו, דכיון דפסול זה הוא חסרון בגופו, וכמום דמיא, איך אפשר שיעשה העד ממזר תחתיו, דסוף סוף העד גולד כשר, ואיך יחזור ויהיה פסול, דא"א לשנות את הגוף ממה שהיה בתולדתו, (וכמו שא"א לעשות את העד הזומם בע"מ, כך א"א לעשותו ממזר), ונמצא דבפסול ממזרות ליכא חידוש אלא מה דלוקה ארבעים, [וכמו ששנינו בתוספתא שהוכרנו], ולכן תנא תנא דמתני' את דינו לענין פסול חללות, דהשתא גם מה שאין העד נפסל חידוש הוא, [דהא מצינו פסול חללות שאינו בא בתולדה דוקא, כהא דתניא בגמ' קידושין דף ע"ז ע"א: לא יחלל זרעו — אין לי אלא זרעו, היא עצמה מנין, אמרת ק"ו, מה זרעו שלא עבר עבירה מתחלל, היא שעברה עבירה, אינו דין שמתחלל, הוא עצמו יוכית, שעבר עבירה, ואין מתחלל, וכו', איכא למיפרך, מה לזרעו שכן יצירתו בעבירה, אמר קרא, לא יחלל, לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל עיי"ש^ה], דפסול זה דחללות, כיון שהוא כמו קנס ועונש, שפיר יתכן שנתפס גם בעד זומם, מדין כאשר זמם, וקמ"ל דאין פסול זה עובר על העד הזומם, להעשות בן גרושה תחתיו, אלא סופג את הארבעים.

ומסתברא, דאילו היינו אומרים דנעשה זה בן גרושה תחתיו, אינו אלא לענין הפסלות, שנפסל מן העבודה ואסור לאכול בתרומה, אבל לא שיהא מותר לטמא למתים, ולישא נשים פסולי כהונה, כישראל בעלמא. כיון דסוף סוף כהן כשר הוא, אלא שמטעם עונש מחמירים עליו שיהא בו הפסלות של חלל, ואין זה אלא לחומרא, אבל לא לקולא.

ועי' בגמ' בריש מכות (ב' ע"א), דאמר בר פדא בטעם הדבר שאינו נעשה בן גרושה תחתיו, דהוא מטעם ק"ו, ומה המחלל אינו מתחלל, הבא לחלל ולא חלל, אינו דין שלא יתחלל, מתקיף לה רבינא, א"כ בטלת תורת עדים זוממים וכו' עיי"ש. ומבואר בזה, דאפשר היה דהכהן שנושא נשים בעבירה, יתחלל הוא עצמו, ואעפ"י שהיה כשר עד עכשיו, הנה כיון שנושא פסולי כהונה, נעשה הוא עצמו פסול לכהונה, וזה מתאים עם ביאורנו דפסול חללות הוא כמו קנס ועונש, ולכן היה מקום לפסול את הכהן עצמו שעשה את העבירה, ואמנם מזה הטעם עצמו, יתכן היה לפסול את העדים הזוממים בפסול חללות, כמו שהסברנו לעיל, ויפה גמיר בר פדא ממה שאין הכהן נפסל, דגם עד זומם אינו נפסל.

והנה בגמ' שם, אמר ריב"ל דהטעם שאינו נעשה בן גרושה תחתיו, מדאמר קרא, ועשיתם לו כאשר זמם, לו, ולא לזרעו, ופריך וליפסלוהו לדידיה, ולא ליפסלו לזרעיה, ומשני, בעינן כאשר זמם לעשות וליכא. והקשו התוס' בד"ה בעינן: היכא שמעידין שהוא מצרי שני, דאינן באין לפסול זרעו, כי אם לפסלו, א"כ נפסול, יעו"ש מה שתירצו, ומה שהקשה הגרעק"א בגהש"ס. אכן לדרכנו, קושיא מעיקרא ליכא, דפסול מצרי כפסול ממזר הוא, שהוא חסרון בגופו הבא ע"י תולדה, וא"א שיתפס בעד זומם, פסול מצרי מדין כאשר זמם, כיון דעד עכשיו כשר היה, ואין אנו נזקקים בזה לטעם הגמ' דבעינן כאשר זמם לעשות וליכא, וממילא אין לחלק בין מצרי ראשון לבין מצרי שני.

אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מלפני וגו' (כ"ב ג'). בגמ' בבא בתרא דף ק"כ ע"א תניא: אמור אליהם, לאותן העומדין על הר סיני, לדורותיכם, אלו דורות הבאים, אם נאמר אבות למה נאמר בנים, ואם נאמר בנים למה נאמר אבות, מפני שיש באבות מה שאין בבנים, ויש בבנים מה שאין באבות וכו', הוצרך לומר אבות, הוצרך לומר בנים.

וצריך עיון, למה דוקא בפסוק שלפנינו דכתיב „אמור אליהם“, דקדק התנא ופירש דלאותן העומדים על הר סיני נאמר, והלא הרבה מקראות יש, שכתוב בהן „ואמרת אליהם“, ונאמרו אף לדורות, מבלי שפירש הכתוב „לדורותיכם“, כמו בתחילת ספר ויקרא: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן, (וכן עוד הרבה כיו"ב, ראה י"ז ב', י"ח ב', י"ט ב').

אכן, הפסוק שלפנינו הוא היחידי בתורה שנאמר בו „אמור אליהם“, ולשון זה משמע ליה לתנא, דלאותן העומדים על הר סיני נאמר, אבל „ואמרת אליהם“ משמעו אף לדורות, כדאיתא במכילתא פ' בשלח (שמות י"ד א'), ר' שמעון בן יוחאי אומר כל מקום שהוא אומר לאמור, ואמרת אליהם, הרי זה לדורות, עייש"ה. [וכלל זה ד„אמור“ אינו לדורות, הוא במקום שנאמר „אמור אליהם“ דוקא, אבל לשון אחר משמעו אף לדורות, כגון, בתחילת הפרשה שלנו, דכתיב: אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם, (ופירש"י: אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים), ואין כאן סתירה מתחילת הפסוק ד„אמור אל הכהנים“ ל„ואמרת אליהם“, דתרווייהו משמעו אף לדורות, וכן בפ' גשוא, אצל ברכת הכהנים, כתוב: אמור להם, (במדבר ו' כ"ג) ונוהג לדורות].

אולם צריך ביאור, למה דוקא במצוה זו, דאכילת קדשים בטומאת הגוף, נאמר תחילה „אמור אליהם“ לאותן העומדים על הר סיני, ואח"כ אמר „לדורותיכם“, אלו דורות הבאים, ללמד שאזהרה זו נוהגת בין לשעה בין לדורות, ולא מצינו כן בשאר מצוות.

ונראה עפ"י דברי הרמב"ם בסוף פ"ב מהלכות שחיטה: כשהיו ישראל במדבר, לא נצטוו בשחיטת החולין, אלא היו נותרין או שוחטין ואוכלין כשאר האומות, ונצטוו במדבר, שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים, שנא' איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגו' ואל פתח אוהל מועד וגו' למען אשר יביאו וגו', וחבחו זבחי שלמים לה'.

וגו', אבל הרוצה לנחור ולאכול במדבר, היה נוחר, מצוה זו אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר בלבד, בעת היתר הנחירה, ונצטוו שם, שכשיכנסו לארץ תאסר הנחירה, ולא יאכלו חולין אלא בשחיטה וכו' עכ"ל, ולמדנו מכאן, דיש הבדל בין זבחי השלמים שהיו קרבין במדבר, לבין זבחי השלמים שהיו קרבין לדורות, שבמדבר היתה מצוה זו מהלכותיה של שחיטה, שנצטוו שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים, ואילו לדורות המצוה היא עצם אכילת שלמים, ולפיכך הוצרך הכתוב לפרש, דאזהרת אכילת הקדשים בטומאת הגוף, נאמרה בין לקדשים שהקריבו במדבר, ובין לקדשי דורות.

וכמו"כ נראה להסביר להא דאיתא עוד בגמ' ב"ב שם, דכל היכא דכתיב "זה הדבר", פירושו דדבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה בלבד, ומקשה אלא מעתה "זה הדבר" דשחוטין חוץ נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה, ומשני, שאני התם, דכתיב לדורותם עיי"ש, וגם כאן צריך ביאור, למה כתב "זה הדבר" לדור זה, ואח"כ "לדורותם", שיהא נוהג גם לדורות. אולם למה שנתבאר דחילוק יש בין הקדשים שהקריבו במדבר, לבין הקדשים שהקריבו לאחר כניסתן בארץ, א"ש, שפירשה תורה דאסור לשחוט בחוץ, בין הקרבנות שהקריבו במדבר, ובין הקרבנות שמקריבין בבית עולמים.

והנה איתא עוד שם: באבות הוא אומר, וכל בת יורשת נחלה, באבות אין, בבנים לא (דלדורות הבאים ליכא איסור הסבת נחלה), מאי משמע, אמר רבא, אמר קרא זה הדבר, דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה, ופירושו, דור זה שנכנס לארץ, (כמו שכתב הרשב"ם להלן דף קכ"א ע"א ד"ה יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה וכו', שפסק אותו דבר של באי הארץ, שנאסר להם הסבת נחלה וכו' עכ"ל), דכל ענין נחלה לא שייך אלא לדור באי הארץ, ברם "זה הדבר" האמור בשחוטין חוץ, דהוי ס"ד דלא יהא נוהג אלא בדור זה, הנה לפי מה שביארנו הכוונה לדור המדבר, ולא לדור הנכנס לארץ, וצריך ביאור, מ"ש ד"זה הדבר" האמור בהסבת נחלה הכוונה לדור הנכנס לארץ, ו"זה הדבר" דשחוטין חוץ הכוונה לדור היוצא ממצרים עד כניסתן לארץ.

ונראה בביאור הדברים ד"זה הדבר" דשחוטין חוץ האמור בספר ויקרא, מכוון לדור העומד על הר סיני, כמו שכתוב בסוף הספר: אלה המצוות אשר ציוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני, ולכן הוי ס"ד, דהדור שהיה במדבר רק הוא הוזהר על שחוטין חוץ, וכמו שנתבאר בטעם הדבר, אבל "זה הדבר" דנחלאות, האמור בספר במדבר, מכוון לדור הנכנס לארץ, כמו שנאמר בסופו: אלה המצוות והמשפטים אשר ציוה ה' ביד משה אל בני ישראל בערבות מואב על ירדן ירחו, ואז, בעמדם על הירדן, לפני כניסתן לארץ, כבר תמו כל אנשי הדור היוצאים ממצרים, ולפיכך "זה הדבר" האמור שם, מוסב על דור באי הארץ בלבד.

ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל (כ"ב ל"ב).

הנה זה לשון הרמב"ם בתחילת פרק ה' מהל' יסודי התורה: כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנא' ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו, שנא'

ולא תחללו את שם קדשי, כיצד, כשיעמוד עכו"ם ויאנוס את ישראל וכו', עיי"ש.

ויש לנו לדקדק בלשונו הזהב של הרמב"ם ז"ל שכתב: "כל" בית ישראל מצווין על קדה"ש, והלא כל התורה כולה, מצוותיה ואזהרותיה, ניתנו לכל בית ישראל כולו, ולמה הרגיש וכתב במצוה זו, דכל בית ישראל מצווין עליה.

ויתכן לומר, דכוונתו דאפי' אם בית ישראל כולו עומד בסכנת כליה ח"ו, אם לא יעבדו לע"ז, [כמו בזמן אחשורוש, שעמד עליהם המן הרשע, וביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים], מ"מ מצווין כולם יחד למסור את נפשם לקדש שם שמים, ולא לימא כיון שעומדים העכו"ם להכחיד את הגוי כולו, ולא יזכר שם ישראל עוד, נמצא שם שמים בטל מן העולם, ואין לך חילול גדול מזה, ואשמועינן דאעפ"כ מצווין על קדה"ש, ואין להם לחוש לשממונו של עולם בהעדרם של ישראל, דכל כי האי אמרי': בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למיעבד, ומה דניחא קמיה קוב"ה לעביד (ברכות י' ע"א).

ועוד, דחלוק בזה דין מסי"ג על עבירת איסור ע"ז, מדין מסי"ג על גלוי עריות, דאע"ג דאידי ואידי דוחין לפיקו"נ, [כדקי"ל בג' עבירות יהרג ואל יעבור, ע"ז ג"ע ושפ"ד], מ"מ הצלת כלל ישראל דוחה לאיסור עריות, כדמשמע מדברי התוס' ביבמות דף ק"ג ע"א (ד"ה והא קא מתהניא מעבירה), שכתבו גבי יעל שנבעלה לסיסרא, ולא מסרה עצמה, שהרי קרקע עולם היא, כדאמר גבי אסתר, ועוד, כי הוא לא היה מאנסה, ואדרבה היא שידלתו בדברים להכריעו להביאו עליה, כדי להתיש כחו להציל ישראל עכ"ל, ובפשטות נראה דזהו טעם מספיק למה לא מסרה עצמה, כדי להציל כלל ישראל. (אם לא דנימא, דאין כוונת התוס' דהצלת כלל ישראל דוחה איסור עריות, ורק להטעים למה שידלתו יעל לסיסרא להביאו עליה, כתבו ז"ל, כדי להתיש כחו להציל ישראל, וטעם ההיתר הוא כמו שכתבו בתחילה, שהרי קרקע עולם היא. [ועי' היטב בבעה"מ רמב"ן ור"ן בסנהדרין סו"פ בן סורר]. אמנם יעוין במאירי סנהדרין (עמוד 277) שכתב, דהיתר קרקע עולם הוא, כשהאשה אינה עושה כלום, אבל האשה שיאמרו לה לילך היא מעצמה תהרג ואל תעבור, וכתב: ואם תשיבני יעל, שנשמעה לסיסרא אף ברצונה וכו', הצלת רבים שאני עיי"ש). וראה גם במהרי"ק שורש קס"ה, מש"כ לענין אסתר, שהלכה לאחשורוש ברצון, להציל את כלל ישראל. ולימדנו הרמב"ם ז"ל, דאין זה אלא לענין איסור עריות בלבד, אבל באיסור ע"ז, מצווין כל ישראל למסור נפשם על קידוש השם, והצלת כלל ישראל אינה סיבה לדחות לאיסור זה.

ולכוונה זו יש לפרש את הפסוק: שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (דברים ו' ד'), דהנה המשכו של הפסוק הוא: ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך, ומכאן למדו חז"ל, דבע"ז יהרג ואל יעבור (סנהדרין ע"ד ע"א), ולזה פתח ואמר שמע ישראל, היינו עם ישראל כולו כאחד, מצווין על יחוד ה' ואהבתו, אפי' אם העכו"ם נוטל את נפשם, ואין להם לחוש מביטול שם ישראל בעולם, ובסמוך לזה אנו אומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.